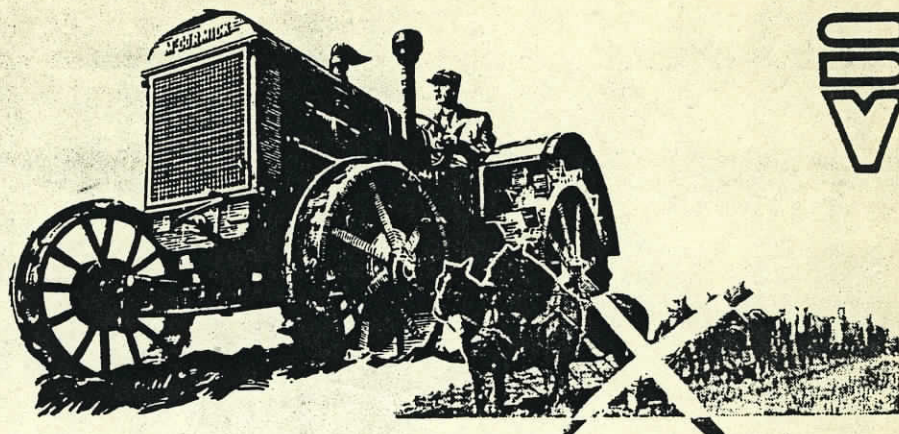

Din historia om
lantbrukets mekanisering

M235

NÄR MASKINERNA
KOM TILL GÅRDEN

STUDIEPLAN
av
Per Thunström

Uppsala 1987

 Vuxenskolan

1. Finns uppgifter eller berättelser från bygden om mekaniseringsförsök i lantbruket som gjorts i äldre tider, innan de industri-tillverkade maskinerna blev mer allmänna?
2. Vilka var föregångare inom mekaniseringen av lantbruket? Var det de välutbildade, de rika, ståndspersonerna eller var det den tekniskt sinnade bonden? Ge exempel.
3. Vilka skäl, förklaringar, har man i allmänhet gett till att man köpte maskiner till jordbruket? Vad hade de som inte ville mekanisera för skäl?
4. Gjordes några speciella ekonomiska kalkyler om investeringen i maskinen lönade sig, eller inköptes den för att underlätta det tunga kroppsarbetet, slippa de långa arbetsdagarna, spara in på den dyra arbetskraften?
5. Kunde de unga på landsbygden förmås att stanna inom jordbruket om det fanns maskiner som underlättade arbetet?

1. Till vilka maskiner i jordbruket användes den mänskliga arbetskraften till drivkraft? Berätta om detta arbete! Skulle ett bestämt varvtal hållas, när fick man ta paus? Ersattes människokraften senare av någon motor för att driva dessa maskiner?
2. Finns någon ox- eller hästvandring ännu kvar i trakten? Berätta om arbetet med att köra vandring? Hur många man gick åt för att köra? Användes även barn i detta arbete? Vad var det som ersatte körvandringen?
3. Om det fanns vindturbin på gården, vad drev den för anläggning? Hur sköttes detta arbete, exempelvis vatttenuppföring innan vindturbinen kom? Fungerade den bra, vid rätt tidpunkt? Hur var den placerad? Vad fanns det för övriga sätt att fordra upp vatten?
4. På vilka gårdar fanns ånglokomobil? Till vilka arbetsuppgifter användes den? Hur gick det till när den kördes, hur många betjänade den och vad hade de för arbetsuppgifter?
5. Finns någon ånglokomobil kvar i bygden idag? Finns något av de speciella hus kvar som ofta uppfördes för lokomobilens räkning?

1. Hur gick det till den dagen då elektriciteten för första gången kopplades på i bygden? Finns någon äldre person som fortfarande kan berätta om denna händelse?
2. Bildades en elektrisk distributionsförening, när? Vilka var de pådrivande? Varför ville man elektrifiera? Tänkte man på jordbrukets behov?
3. Till vilket kraftverk anslöt man sig? Vem levererade och satte upp stolparna, var det lantbrukarna själva? Hade föreningen en anställd montör?
4. Blev hela bygden elektrifierad samtidigt, var någon gård långt efter de andra? Vad berodde detta på, var det allmän konservatism som låg bakom eller låg gården avsides så att elektrifieringen blev extra kostsam?
5. Berätta om hanteringen och inkoppling på nätet av en elektrisk motorvagn. Till vilka ändamål användes denna, vilken kraftkälla ersatte den? Vilka andra elektriska motorer fanns på gården, vad användes de till för uppgifter?
6. Vilka faror ansåg man att det fanns med elektriciteten? Var man rädd för kortslutning och brand eller att få elektrisk ström genom kroppen?

1. Till vilka arbetsuppgifter användes de stationära eller transportabla råolja- och fotogenmotorerna? Användes de trots att elström fanns på gården? Hur gick det till att starta och köra en sådan motor?
2. Vem köpte den första traktorn i bygden? Ansågs det vågat, var man i allmänhet misstänksam och avaktande inför traktordrift? Hur spred sig sedan traktoriseringen i bygden? Var det någon som höll fast vid hästdriften?
3. Till vilka arbetsuppgifter användes traktorerna innan de kunde förses med gummihjul? Fick man fortsätta att hålla häst på gården för att användas i vissa arbetsuppgifter? När försvann sista arbetshesten från gården, hade det något samband med ett traktorköp?
4. Vilka motor och traktorfabrikat var vanliga? Vilka ansågs bra, vilka var sämre? Hade de några egenheter, vanliga fel eller användes redskap och maskiner avsedda för hästdrift till traktorn? När kom de första redskapen, t ex plogarna som var avsedda för traktorn?
5. Vilka fick lov att köra traktorn? Fick den som körde traktorn högre status? Var det riskabelt att köra traktor, hände olyckor?
6. Förekom Epa-traktorer? Vilka köpte sådana, till vilka arbetsuppgifter användes de? När började de, respektive slutade de användas i jordbruket? Förekommer nu så kallade A-traktorer i jordbruket? Har bandtraktorer använts i jordbruket i trakten, till vilka uppgifter?

1. Var de hästdragna såmaskinerna allmänna? Fanns det någon som sådde för hand, varför? Om handsådd förekom - var det på vissa marker, vissa grödor eller annat som var anledning till att inte använda såmaskin?
2. När började de traktordragna såmaskinerna komma? Vad var skälet till att man gick över från häst- till traktordraget, var det tidsvinst eller utvecklingen av traktorer som gjorde detta?
3. Berätta om senare tiders utveckling i bygden av såddens mekanisering. Vilka typer av såmaskiner förekommer? Är det nu mera vanligt med kombisåmaskiner, har någon använt sig av så kallad direktsådd eller annan plöjningsfri odling?
4. Betades utsädet hemma på gårdarna? I så fall hur gick det till, användes speciella maskiner för detta? Var man medveten om hälsoriskerna, när blev man det i så fall?
5. Vilka typer av såmaskiner har använts till rotfrukts- och vall odling? Hur gick sådden med dessa till? När började potatissättmaskiner att användas, vilka typer? Hur stora odlingar krävde de?
6. När började man att använda kemisk besprutning i bygden, till vilken gröda? Vilka typer av sprutor användes och hur gick besprutningen till? Hur såg man på kemikalieanvändningen? Ansågs det hälsofarligt att använda sprutorna, var det någon som blev drabbad av någon sjukdom? Fanns skyddsföreskrifter?

1. Finns det några uppgifter om de tidigaste slåttermaskinerna i bygden? Hur användes de, nyttjades de också till spannmåls-skörden? Fick man lov att räfsa för hand, eller fanns det häst- eller släpräfsor? När infördes hövändare, vilka typer förekom? Berätta om höskörden vid hässjning.
2. Varför och när infördes höpressar? Vilka typer var vanliga? Används löspress? Lastades det pressade höet direkt på vagn? Användes pressen också för halm?
3. Har höskörden rationaliserats och mekaniserats på annat sätt, t ex genom självlastande vagnar, storbalshantering eller liknande? Berätta om skillnaderna i arbetskraftsåtgång och om övriga skillnader i höskörden i jämförelse med hässjning eller annan äldre metod.
4. Vilka metoder eller maskiner användes vid ensilageskörd innan slaghacken kom? Har slaghacken nu ersatts med någon annan typ av fälthack? Berätta om arbetet med ensilaget från fältet till inläggningen i silo.
5. Har mekaniseringen betytt bättre kvalitét på djurfodret? Har dyra maskininvesteringar haft del i varför många jordbruk bedrivs kreaturslösa?

1. Fanns det någon i bygden som använde sig av självavläggare eller slättermaskin (skördemaskin) till spannmålsskörden? Berätta om arbetet med dessa maskiner, om bindning av säden m fl arbetsmoment. När upphörde bruket av dessa maskiner?
2. När blev självbindaren vanlig? Var den häst- eller traktordriven? Hur förändrades arbetet, vad gjorde de "friställda" binderskorna?
3. Vem var först i trakten med skördetröska? När var det? Hur reagerade man för maskinen? Hade inköpet av skördetröska samband med svårigheterna att få tag i arbetskraft till skörden, med statarsystemets avskaffande eller liknande skäl?
4. Gick flera gårdar samman om skördetröska i början? Hur var det tidigare med tröskverken? Ägde var och en sitt tröskverk, eller gick man samman och tröskade i lag? Berätta om trösklagens arbete.
5. Infördes s k direkttröskning då säden togs direkt från fältet till tröskverket, utan att lagras på logen? Vilka var fördelarna med detta förfarande? Berätta om hur arbetet gick till.
6. Redogör för utvecklingen från bogserad säckskördetröska till självgående tankskördetröska? Hur har kapaciteten ökats, hur har arbetskraften minskat?

1. Kom stallgödselspridare i bruk före eller efter traktorns införande i bygden? Hur var de första maskinerna konstruerade och hur gick arbetet till när gödseln kördes ut och spreds?
2. När och med vilka maskinella hjälpmedel mekaniserades lastningen av stallgödsel? Beskriv skillnaden, lättnaderna i arbetet.
3. Hur mekaniserades spridningen av konstgödsel? Används speciella maskiner för konstgödselspridning, har man gått över till kombisådd? Vilka för och nackdelar finns det med detta?
4. Även andra gödselmedel och jordförbättringsmedel såsom t ex rötslam och kalk tillförs jorden ibland. Med vilka maskiner utförs sådana arbeten? Hur går det till, vilken utför dessa typer av arbeten?
5. När kom täckdikningsmaskinerna? Utfördes hela arbetet av speciella entreprenörer, eller deltog man själv med t ex rörläggning? När övergick man från tegel till plaströr, hur förändrades arbetet med detta?
6. När kom de första bevattningsmaskinerna till bygden? Vilken teknik användes, hur gick förflyttningar till? Till vilka grödor användes konstbevattningen, när användes den?

1. Skedde vissa delar av inomgårdsmekaniseringen, och i så fall vilka, i samband med nybyggnation av ekonomihuset, när elströmmen kom eller vid något annat speciellt tillfälle?
2. När kom mjölkmaskinen? Hur var den konstruerad, hur förändrades mjölkningsarbetet? Vilken var den pådrivande till köpet? Vem mjölkade före maskinens införande, vem gjorde det efter? Hur gick arbetet till?
3. Om utgödingen mekaniserades, på vilket sett skedde det? Beskriv anläggningen och arbetet före och efter. Om utgödslingen inte mekaniserades berätta varför.
4. Hur skedde intransporten av hö från fältet till skullen? Hur mekaniserades detta arbete? Vilka förändringar skedde om man övergick från löshö till balhantering? Berätta om arbetet, om hur det var organiserat och vilken arbetskraft som deltog. Om och när byggdes skulltork? Konstruktion, förde'ar?
5. Hur har hanteringen av ensilaget mekaniserats - fodrets väg från silon till kon? Hur har kraftfoderhanteringen mekaniserats? Bereds kraftfodret på gården, i så fall med vilka hjälpmedel? Hur sker transporten av det fram till djuret?
6. När började spannmålstorkar byggas i trakten? Vilka typer av torkar var vanliga, hur var de konstruerade? Hur har de utvecklats? Hur inrymdes spannmålstorkarna - i äldre magasin, i logar, i speciella byggnader? Hur gick arbetet med magasinering torkning och magasinering till? Beskriv detta före och efter torkens byggande.

1. Fanns det arbeten i hushållet som underlättades med hjälp av maskiner även innan elektriciteten kom? Vilka maskiner var det, hur var de konstruerade, vilken var drivkraften? Hur gick arbetet till?
2. I vilken ordning och när kom de olika elektriska apparaterna och maskinerna till huset? Beskriv arbetet före och efter införskaffandet. Vem eller vilka använde dessa maskiner? Vem tog initiativet till inköp?
3. Kunde tjänstefolk rationaliseras bort genom maskinernas inträde? Vilka arbetsuppgifter hade de tidigare, vad fick de senare för uppgifter? Behövdes barnens hjälp vid hushållsarbetet? Vilka arbetsuppgifter fick de utföra, fick de sköta dessa maskiner och apparater?
4. Har uppvärmningssättet av bostäderna förändrats? Om ved eller flis används, finns speciella maskiner på gården för att ta hand om dessa bränslen? Hur går arbetet till?

1. När kom de första motorsågarna till bygdens skogsbruk? Vilka skogsägare köpte dem - lantbrukaren, skogsbolaget? Hur förändrade motorsågarna skogsarbetet? Beskriv den tekniska utvecklingen och arbetet med motorsågen.
2. Har jordbrukstraktorn använts i skogen, hur har den då varit utrustad? Till vilka arbetsuppgifter kunde denna traktor användas?
3. Har man köpt sig egna skogsmaskiner eller lejt maskiner och förare? Vilka typer av maskiner har det då varit fråga om? Om och när har hästen blivit utkonkurrerad av maskinerna i skogsbruket? Har den kanske kommit på nytt, vilka maskiner ersätter den i så fall?
4. När började man använda traktorer till snöröjning? Vilken utrustning användes - snöplog, snöslunga? Hur gick arbetet till? At vilka körde man, åt sig själv, åt någon vägförening, på entreprenad i någon tätort?
5. Har gårdarnas maskiner kommit till användning för andra ändamål än jordbrukets - för entreprenadarbeten såsom schakt-, grävningsdiktningensarbeten eller för transportarbeten? Har specialmaskiner inköpts för dessa arbeten?

1. Hur skedde i allmänhet maskin-inköpen till gården, genom ombud i bygden eller genom återförsäljaren direkt? Hur levererades maskinerna - med lastbil till gården, till närmaste järnvägsstation eller på annat sätt? Följde montör med som satte samman maskinen och provade den?
2. Hade man möjlighet att välja mellan olika leverantörer och maskinfabrikat? Hur fick man kunskap om utbudet - genom annonser i pressen, genom brochyror, reklamalmanackor ...? Vilka påverkade maskin-inköpen, var det försäljare, grannar, familjen, konsulenter eller andra rådgivare?
3. Hur finansierades maskinerna, genom eget kapital eller genom lån i bank, jordbrukskassa ..? Vilken betydelse hade säljarens möjligheter att lämna kredit? Vilka kreditvillkor var vanliga? Gjordes speciella kalkyler innan maskinerna inköptes?
4. Vem reparerade maskinerna när de gick sönder, vad kunde man åtgärda själv, när behövdes fackfolk anlitas? Kom resemontör med servicebil, anlitades någon reparationsverkstad i bygden? Fanns något tekniskt "bysnille" som kunde fixa det mesta?
5. Till vilka arbeten användes de gamla by- och gårdssmedjorna när maskinerna hade kommit? Hur länge användes de, ersattes de av egen gårdsverkstad? Blev någon smed eller annan tekniskt kunnig person företagare med tillverkning av maskiner eller redskap till lantbruket?

1. Fanns någon eller några lantbruksskolor som bygdens ungdomar brukade gå i? Varför gjorde man det? Vad gav skolorna för kunskaper om lantbruksmaskiner? Vilka kunskaper om maskiner och metoder kunde man få på skolan som man inte kunde få hemma?
2. Var det vanligt att man läste vissa jordbrukstekniska ämnen per korrespondens eller i en studiecirkel? Vilka ämnen lästes och varför? Berätta något om en sådan kurs, hur den gick till.
3. Vilka läroböcker fanns i jordbruksämnena? Beskrev de den rådande tekniken, eller kändes de föråldrade? Fanns det speciella böcker i maskin- och motorlära?
4. Vilka lantbrukstidningar och tidskrifter var vanliga? Hur fick man i övrigt kunskap om de nya maskinerna och metoderna, förutom genom de kommersiella kanalerna? Köpte man facklitteratur, i så fall vilken? Rådgjorde man med t ex maskin- och byggnadskonsulenter? Köpte man Statens Maskinprovningars meddelanden?
5. Vad är det som har varit bra, respektive dåligt med mekaniseringen av jordbruket? Hur har det påverkat människan, kroppsligt, själsligt?